

Вивчення чарівної казки в культурологічному контексті

Валентина Братко,

науковий співробітник

Інституту педагогіки НАПН України

У статті розглядаються шляхи вивчення чарівної казки на уроці української літератури в 5-у класі загальноосвітніх навчальних закладів у культурологічному контексті, що передбачає формування літературної компетентності учнів на основі творчого засвоєння й осмислення цього жанру як головного носія традицій і цінностей культури рідного народу та інших народів світу.

Ключові слова: культурологічний аспект, чарівна казка, літературна компетентність, культурні традиції, духовні цінності.

Фольклорні твори з давніх часів є невід'ємною часткою дитячого читання й одночасно одним із джерел, що збагачує дитячу літературу й прилучає учнів загальноосвітніх навчальних закладів до національної культури. Витоки фольклору як історичної основи художньої культури беруть початок у далекій давнині, адже твори усної народної творчості мають багатомістову історію та відображають вічні духовні цінності народу, зберігаючи кращі риси його ментальності. Засвоєння системи цінностей культури сприяє становленню ціннісного світогляду учнів основної школи, вибору гуманістичних ціннісних орієнтацій у пошуках сенсу життя.

Посилений інтерес до навчання української літератури в культурологічному контексті можна пояснити дефіцитом культури, звуженням сфери її впливу в сучасному суспільстві та тим, що традиційна освіта, основною метою якої є засвоєння знань, умінь і навичок, поступово переорієнтовується на розвиток особистості учня та його творчих можливостей. Усвідомлення школярами здобутих на уроках української літератури знань і умінь є однією з умов успішного здійснення ними різних видів навчальної діяльності під час вивчення усної народної творчості.

Ураховуючи актуальність проблеми, заявленої у назві статті, ми поставили собі за мету визначити шляхи вивчення чарівної казки в 5-у класі у культурологічному контексті.

Згідно з Державним стандартом базової та повної загальної середньої освіти з літератури (2011) метою уроку є розвиток емоційного сприйняття художнього тексту, образного й аналітичного мислення, творчої уяви п'ятикласників; засвоєння художнього тексту в єдності форми й змісту; оволодіння вміннями прочитання й аналізу художніх творів з урахуванням базових літературознавчих понять; виховання інтересу до літератури і поваги до цінностей вітчизняної та світової культури.

Оновлена навчальна програма для учнів 5—9 класів загальноосвітніх навчальних закладів побудована концентрично, на основі поступового розширення навчальних тем від класу до класу, що забезпечують формування в учнів літературної компетентності, обов'язковий освітній рівень навчання, виховну й естетичну цінність виучуваного матеріалу. У шкільному курсі української літератури для 5-го класу вивчаються народні казки (чарівні, побутові, казки про тварин), закладаються основи літературної освіти учнів.

Народна казка, як своєрідний жанр усної народної творчості, сягає своїм корінням у найдавніші часи люд-

ської історії. Термін «казка» уперше вжито у граматиці Лаврентія Зизанія «Лексисъ сиречь речения» (1596) поряд із поняттями «баснь» і «байка». Відомий український етнограф і фольклорист В. Гнатюк писав: «Казки належать до найдавніших витворів людського духу й сягають у глибину таких далеких від нас часів, якої не досягає жодна людська історія [2, с.204]».

Отже, казка – жанр усної народної творчості, відрізняється від інших фольклорних наративів (легенда, переказ, бувальщина тощо) настановою на вимисел [3, с.450]. Народна казка змальовує переважно людей і все те, що їх оточує. Сюжети, художні образи, характери, ситуації, художні деталі казкового епосу у специфічній художній формі змальовують життя народу у певний історичний час та знаходять відбиток в іменах дійових осіб, назвах тварин і рослин, місці події й самобутніх традиційних мовленнєвих формулах. Національний характер казки визначається звичаями народу, його побутом, умовами праці, фольклорними традиціями й особливим поетичним поглядом на навколишній світ. За зізнанням російської дослідниці малої фольклорної форми Є. Померанцевої, «історія казки – це насамперед історія її співвідношення з дійсністю [5, с.4]».

Однією із суттєвих ознак народної казки вважається традиційність. «Один раз влучно сказане, вдало і наочно змальоване вже не переробляється, а немовби застигає в цій формі і постійно повторюється там, де вважається за потрібне, у процесі казкової дії [1, с.8]», – зазначав відомий російський дослідник О. Афанасьєв. Казка має свої особливості будови: зачин, основна частина, кінцівка, повтори, пов'язані із символікою чисел.

У ході свого розвитку казка та її функції поступово видозмінювалися. Передаючись із вуст у уста, вона постійно удосконалювалася і досягла надзвичайної виразності, у ній відсутні випадкові епізоди, діалоги та описи. Якщо первісно казка виконувалася з магічно-заклинальною метою (накликати вдале полювання, уберегти від ворогів, забезпечити перемогу в битві та ін.), то з часом її ритуальне призначення втратилося й набуло виключно естетичного, зрідка – повчально-дидактичного, розважального характеру.

Талановиті виконавці казок – казкарі-оповідачі, творчо засвоювали народний гумор, багатство мови, образні вислови, мудрість слів, пильно приглядалися до психології, особливостей вдачі й характеру представників різних верств суспільства, зусібіч осмислювали та переносили все це у художній світ казки. Внаслідок цього у народних казках сформувалася

характерна поетика, розвинувся суто народний стиль художнього відображення дійсності.

У чарівних казках завжди чітко окреслено початок і кінець. Казковий зачин, як правило, динамічний: «Жили собі дід та баба», «Десь-не-десь, у якійсь царстві, жив собі...», «Був собі чоловік та жінка, а у них було два сини і дочка» та ін. За вступом починалась основна розповідь — виклад подій. Казка завершувалася приповідкою: «Стали жити-поживати, добра наживати...», «Тільки його й бачили...», «живуть і нині...», «От вам казочка, а мені бубликів в'язочка». Чарівна казка живе за своїм часом і у своєму просторі, однак за казковим, фантастичним часом і простором завжди стоїть реальна дійсність. Простір і час у жанрі казки поняття умовні («далеко чи близько», «за тридев'ять земель» і т. д.), адже ні вік, ні часові періоди не простежуються у ній. Герої казок (дитина, юнак, дорослий чоловік, старий) проводять у дорозі багато років (три, п'ять, сім, дев'ять, дванадцять), але ніколи не змінюються й повертаються назад такими, якими залишали рідну домівку. Простір у казці — це тло, на якому відбувається казкова дія, але тут не подається опис житла, природи, навколишнього оточення. У багатьох творах простір поділяється на два світи: цей світ (реальність) і потойбічний (тридев'яте царство).

Загалом, у чарівних казках зустрічається образ простору відкритого (в народних казках і піснях важливі образи дороги, лісу, поля тощо) і закритого (опис хатинки Баби Яги на курячих ніжках, помешкання Кошція Безсмертного); образ події (головної та окремих епізодів — подорож у часі); образи предметів і речей (традиційні чарівні предмети: чарівна паличка, дубинка, скатертину-самобранка, чоботи-скороходи тощо); образи рослин, тварин, явищ природи тощо.

З погляду жанрових особливостей казка — характерний художній витвір, який виходить за межі поняття жанру; скоріше — це окремий, специфічний масив, який об'єднує в собі різнохарактерний щодо художніх, композиційних і жанрових особливостей матеріал. В. Пропп зазначав: «Загальноприйнято вважати казку жанром. Разом з тим до складу казок увходять різноманітні за поетичною природою твори [6, с.148]». На різноманітні художні форми казки вказував інший відомий фольклорист — О. Никифоров: «Казка, як надто складний і багатий вид поезії, живе не в одній єдиній формі, а в багатьох [4, с.8]». Відсутність жанрової єдності казки зумовлює невизначеність її смислових меж. За семантикою казку розмежують на три умовні групи — чарівні, побутові казки та казки про тварин, а за структурними ознаками — на кумулятивні, авантюрні, легендарні, анекдотичні, сатиричні, гумористичні.

У сучасній вітчизняній фольклористиці традиційним є поділ казок на *казки про тварин* (птахів, комах, рослин), які є найдавнішими за своїм походженням; *чарівні* (героїчні або фантастичні); *соціально-побутові* (реалістичні, новелістичні).

Чарівні казки утворюють найбільшу групу казково-народного епосу, іноді їх називають фантастичними. Означення «чарівні» щодо цього виду казок може вживатися лише умовно, оскільки елемент чарівності теж часто зустрічається в інших жанрах усної народної творчості. Значна частина чарівних казок (героїчних) носить виразний історичний характер («Кирило Кожум'яка», «Казка про Іллю Муромця та Солов'я-розбійника»), бо має реальних прототипів. Крім того, у цих творах вміщено описи або згадки про минулі події (напади турків, татар тощо).

Чарівні казки відрізняються від побутових і казок про тварин значно багатшою художньо-образною структурою, оскільки в них діє більша кількість образних типів. Дослідниця Л. Дунаєвська виділяє три кате-

горії казкових персонажів, поділяючи їх на злотворців, добротворців і знедолених.

Найповніше дослідження в галузі вивчення народної казки було здійснено російським літературознавцем В. Проппом, який уважав, що мотиви й сюжети в чарівних казках замінюються певними функціями, зокрема вчинками дійових осіб, що визначаються під кутом зору їхнього значення для розвитку подій. Учений підкреслював, що казкових функцій недостатньо для великої кількості казкових персонажів, тим самим він визнавав двоїстість казки: з одного боку, її вражаюча багатоманітність і строкатість, з іншого — одноманітність. В. Пропп виокремив сім основних типів казкових персонажів: 1) *герой*; 2) *суперник* (той, проти кого бореться герой); 3) *лжегерой* (той, хто привласнює перемогу героя); 4) *чудо-помічник* (людина, тварина, предмет); 5) *дарувальник* (може належати до категорії помічників, дарує чарівний предмет); 6) *об'єкт, якого шукає герой* (жива істота або предмет); 7) *відправник* (той, хто виряджає героя в дорогу). Поряд з головними героями діє значна кількість другорядних персонажів — скаржники, наклепники, зрадники та ін.

Вирішальною ознакою чарівних казок є незвичайність описуваного, надприродність, таємничість подій та їх динамічність. Головним мотивом кожної казки є зображення *подорожі, дороги*, якою вирушає в путь її головний герой. Сюжет чарівної казки розгортається в хронологічній послідовності. Експозиція — коротка й чітка, в якій повідомляється про місце або час події. Зав'язка оповіді традиційна — наказ виконати чиесь завдання (зрізати дерево, що виросло біля царського палацу, здолати змія, що вимагає данини, знайти наречену для себе або царя тощо). Часто казкова дія розпочинається із завданої шкоди (хтось краде яблука, витоптує пшеницю) або з біди, що трапляється несподівано.

Розвиток дії у чарівній казці завжди динамічний — головний герой вирушає в дорогу — «тридев'яте царство», яке сприймається як потойбічний світ. Такий події передують коротка підготовка (виготовлення палиці, булави тощо). На своєму шляху герой зустрічається з незвичайними людьми, представниками природи (Вернигора, Крутивус), від яких отримує допомогу на майбутнє («Котигорошко»).

Основні казкові події розгортаються у потойбічному світі — іншому царстві, з якого герой може взяти молодильні яблука, живу й мертву воду, викрадену прекрасну царівну. Кульмінація чарівної казки — це, як правило, двобій героя й антигероя (Змій, Кошій Безсмертний тощо). Розв'язка казки проста — добро перемагає зло, установлюється справедливість, злотворці покарані, а добротворці нагороджені за свої вчинки.

Різновиди казок, уключені до навчальної програми, прославляють героїчні подвиги народу, його творчу працю, поєднання внутрішньої і зовнішньої краси. Видатний педагог В. Сухомлинський запевняв: «Казка, гра, фантазія — животворне джерело дитячого мислення, благородних почуттів і прагнень. <...>Через казкові образи в свідомість дітей входить слово з його найтоншими відтінками; воно стає сферою духовного життя дитини, засобом висловлення думок і почуттів — живою реальністю мислення [9, с.176]».

Навчальною програмою передбачено, що учні мають знати зміст українських народних казок, розуміти особливості їх побудови, роль фантастичного елемента у них; уміти виразно і вдумливо читати казки та переказувати їх; характеризувати казкових героїв, аналізувати реальне і фантастичне; уміти пояснювати народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок); уміти висловлювати власні міркування про зміст казки, проводити аналогії з сучасним життям.

Вивчення чарівних казок у культурологічному контексті, їх тематика й структура дають змогу вести мову на уроці літератури про національну специфіку цього жанру та виявляти подібні або відмінні явища; сприяють з'ясуванню особливостей народної казки, формуванню ціннісних орієнтирів п'ятикласників, розкриттю казкових образів і сюжетів у творах мистецтва (живопис, кіно, музика, мультиплікація).

Народним казкам властива своя специфіка викладання. Так, Г. Токмань рекомендує вивчати на уроках літератури спочатку казки про тварин (аніمالістичні) через те, що вони сприймаються учнями краще. Чарівні та соціально-побутові казки, на її думку, потребують розвиненої уяви й життєвого досвіду учнів, адже учень у казці має бачити підтекст, настанову на добро й зло, відчувати інтонацію оповіді й звучання слова. На думку вченої, п'ятикласникам під силу узагальнити повчальний характер змісту казки, перебільшення, олюдження, чарівні перетворення, надання предметам інших властивостей, не притаманних їм у реальності [10].

Казка, як одна із форм фольклорного нарративу, несе в собі високі моральні принципи, духовні цінності й естетичні ідеали народу, вона просякнута пафосом гуманістичних і патріотичних ідей, глибокою вірою в перемогу добра та справедливості, в чудодійну силу високої моралі й героїчного подвигу. Із глибини віків українська народна казка розповідає про моральну силу любові у найширшому її розумінні. Відомий педагог К. Ушинський підкреслив виховні можливості казки: «Я рішуче ставлю народну казку недосяжно вище від усіх оповідань, написаних спеціально для дітей освіченою літературою» [12, с.272]. Суголосну думку висловила українська дослідниця С. Русова: казка «природно відповідає вимогам дитячого розуму, а ті людські відносини по казках такі прості й зрозумілі, що дитина може щиро співчувати лихові й неволі, радіти перемозі й частю казкових героїв» [7, с.203].

Українська народна казка несе в собі пафос гуманістичних і патріотичних ідей, глибоку віру в перемогу добра і справедливості, чудодійну силу високої моралі й героїчного подвигу. Уважне ставлення до осмислення епізодів чарівної казки, словникова робота, використання ілюстрацій до народних казок провідних вітчизняних художників допоможе учням глибоко оволодіти її змістом. З цією метою передбачено такі завдання:

повторення здобутих знань у початковій школі про народних казкарів-оповідачів;

усвідомлення внутрішньожанрової класифікації казок;

формування літературної компетентності, у т.ч. інформаційної (уміння здобувати первинну інформацію: сприймати основний зміст казки; уміння обробляти інформацію: виділяти головне, робити висновки, ставити запитання); комунікативної (робити короткі записи в робочому зошиті, володіти нормами ведення діалогу на уроці); культурологічної (культурологічна насиченість тексту, уведення додаткової культурологічної інформації);

виховання потреби в самостійному прочитанні художньої літератури, інтересу до фольклорних творів.

На початковому етапі заняття оголошуємо тему й мету уроку. Пошук і відкриття морально-духовної істини виучуваної казки «Летючий корабель», аналіз казкових героїв, побудова казки стане головною метою уроку.

Вступне слово вчителя та музична ілюстрація допоможуть учителю створити особливий емоційний настрій. Повторюємо здобуті у початковій ланці знання про народні казки, казкарів-оповідачів, різновиди казок у формі бесіди та таблиці, яку учні заповнюють на дошці.

З'ясування назви казки. *Летючий* – який рухається в повітрі (про літаки, ракети і т. ін.) «*Пішли брати в ліс. Зрубали там дерево і почали думати, як його летючий*

корабель збудувати [8, с.176]». Корабель – це не тільки символічна модель всесвіту, а й символ благополуччя та засіб мандрування між світами. Наприклад, корабель-всесвіт постає перед нами в одній із українських колядок:

Ой зйду, зйду на круту гору.

Ой бачу, бачу в морі корабля.

В тому кораблі троє оконців.

Перве оконце – ясне сонце.

Друге оконце – ясен місячик,

Третє оконце – дрібна зіронька...

У давніх українських колядках на кораблі посеред моря відбуваються дивовижні й водночас значущі події: збирається рада мудреців; дівчина шиє братові весільну сорочку, на якій зорі, місяць, райські пташки, тури й олені (у день весілля вони будуть світити, співати й гуляти). Казковий корабель плаває морем – всезнаючим водним простором, який існує давно. У народній казці «Летючий корабель» – засіб для подорожі між світами: «*Дурень прокинувся, коли гляне – аж стоїть корабель: сам золотий, щогли срібні, а паруси шовкові так і понадимались – тільки летіти! От він, недовго думавши, сів на корабель, той корабель знявся і полетів* [11, с.287]».

Основні види навчальної діяльності на уроці літератури сприятимуть засвоєнню змісту чарівної казки. Це робота над технікою виразного читання, складання плану й анотації, написання відгуку про казку, перекази різного виду, усні й письмові відповіді на запитання тощо. Під час підготовки до уроку вчителю слід ретельно продумати систему запитань і завдань, які сприятимуть активізації навчальної діяльності душі й розуму, зокрема, «поведуть» учнів від інтуїтивного розуміння казки до самостійного й усвідомленого відкриття її духовних істин. Сприймання казки – складний інтелектуальний і емоційний процес, який включає розуміння учнем інформативної основи тексту, уміння визначити його жанрові ознаки, оцінювання тексту з аргументацією власної думки, використання здобутих знань у нових навчальних ситуаціях, стан рефлексії.

Зберігаючи народні традиції казкової оповіді, виразно читаємо казку на уроці. «*Був собі дід та баба, а в них було три сина: два розумних, а третій дурний. Розумних же вони й жалують, баба їм щонеділі білі сорочки дає, а дурника всі лають, сміються з нього, а він знай на печі у просі, в чорній сорочці, без штанців. Як дадуть, то й їсть, а ні, то він і голодує* [11, с.285]». Такий початок чарівної казки вводить п'ятикласників у свій фантастичний світ.

Пропонована система запитань спрямована на виявлення й осмислення інтелектуального й емоційного сприйняття змісту казки: 1) *Як ви гадаєте, звідки беруть початок казки? Хто їх складає?* 2) *Назвіть свої улюблені казки. До якого виду вони належать?* 3) *Ви прочитали казку «Летючий корабель»? Чи сподобалась вона вам? Чим зацікавила?* 3) *До якого виду належить ця казка і чому?* 4) *Із яких частин складається казка «Летючий корабель»? Знайдіть у тексті й зачитайте зачин та кінцівку казки.*

Наступний етап уроку – «дослідження» образу головного героя, його значущість для осмислення змісту чарівної казки.

Основна мета «дослідження» образу дурня – показати його значущість для правильного осмислення світу чарівної казки, дослідити культурно-історичне коріння образу «Івана-дурня», акцентувати морально-філософський смисл образу, зацікавити учнів, спонукати до пошуку відповідей, які казка містить у закодованому вигляді. До початку уроку вчитель на дошці підготує орієнтовну схему основних особливостей відомого фольклорного образу: 1) низький соціальний статус героя (старші брати ставляться до молодшого,

як до нікчемної людини, недолюблюють його, глузують з нього, принижують і соромляться його); 2) убогий зовнішній вигляд; 3) безглузда поведінка (лінощі, піч, просо); 4) наявність магічних предметів (палиця, сокира, віник, мітла, пояс та ін.); 5) присутність чарівного помічника; 6) родинні стосунки з тваринами; 7) незвичайна мова; 8) «перетворення» героя (зміна зовнішності й суспільного становища). Важливо, щоб учні не тільки посміялися з учинків головного героя, а й замислись над причинами такого щастя. З цією метою пропонуються орієнтовні запитання для роздумів і текстувального спостереження:

Чому саме дурень стає улюбленим героєм багатьох чарівних казок?

Як ставляться до нього його батьки й старші брати?

Які вчинки наймолодшого брата здаються вам дивними й незрозумілими?

Які чарівні предмети, звірі, слова допомагають йому досягти успіху?

Як ви гадаєте, чому у казці успіху досягає дурень, на якого ніхто й ніколи не зважав?

Що особливого ви помітили в казці «Летючий корабель»? Знайдіть у казці й зачитайте триразові повтори.

На уроці важливо знайти час і для словникової роботи, адже п'ятикласники мають знати, що у народних казках трапляються застарілі слова. Під час словникової роботи у молодших підлітків формуються особистісні риси, що дають змогу відчувати себе об'єктом і суб'єктом культурно-історичного процесу; розуміти закономірності розвитку культури як процесу створення, збереження і трансляції цінностей; розбиратися в традиціях, реаліях, звичаях, духовних цінностях свого народу та інших народів світу.

Сприймання дітьми ілюстрацій художників до українських народних казок має особливу цінність у виховному впливі на учня. Здебільшого українські народні казки мають цікаві, динамічні, захопливі сюжети, зрозумілі й доступні школярам. У дитячій літературі взаємодіють два види мистецтва: художнє слово (текст), що виражає ідейний зміст у цілому, та ілюстрація, що зображує його візуальні сторони, які доступні й зрозумілі дітям. Ілюстрації до народних казок допомагають збагатити художній досвід п'ятикласників, розширити їхній кругогляд про національну культуру та народні звичаї.

Вітчизняні художники-ілюстратори Вл. Єрко, К. Лавро, К. Штанко, О. Колесніков, В. Пальчун (100 казок. Найкращі українські народні казки з ілюстраціями провідних українських художників. У 3-х томах, вид. «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА»); І. Вишинський («Золота книга казок», вид. «Веселка») та ін. найчастіше зображують особливості українського пейзажу та побуту (білі хати під солом'яною стріхою, тин, український посуд, соняшники, очерет, тополі, дуб, калину, вітряки); передають особливості українських народних костюмів (вишита сорочка – жіноча й чоловіча, плахта, корсет, спідниця, хустка, вінок, стрічки, намисто, шаровари, бриль, чоботи). Невід'ємна деталь побуту українського селянства – рушник. Вишивка на рушниках, сорочках, хустках мала орнаменти, що символізували магичні знаки, іноді відомі лише вишивальниці, позначки, в які вкладався смисл оберегів. Людей і казкових звірів іноді зображують убраними в український національний одяг або його елементи.

Орієнтовні запитання для роботи на уроці з ілюстраціями: *Розгляньте ілюстрації до казки. Які прикмети*

чарівної казки ви помітили під час читання? Із тексту казки доберіть підписи до ілюстрацій. Чи вдалося художнику й яким чином передати чарівний світ казки?

Розглядаючи ілюстрації, учні звертаються до тексту казки або переказують епізод, який став основою ілюстрації, порівнюють ілюстрації різних художників до однієї казки. На заключному етапі уроку підбиваємо підсумок, ще раз з'ясуємо основну думку казки, роль художніх особливостей, що характерні для чарівних казок, повторюємо засвоєний навчальний матеріал.

Орієнтовні запитання для підсумкового опитування:

1) *Хто з героїв казки вам сподобався і чому?*

2) *Чому казку називають чарівною?*

3) *Які події в казці є реальними, а які – фантастичними?*

4) *Наведіть приклади, як найчастіше розпочинаються й завершуються чарівні казки?*

5) *У казці перемагає добро чи зло? Чого навчають нас казки?*

6) *Чим відрізняються чарівні казки від побутових і казок про тварин?*

7) *Який ми можемо зробити висновок?*

Отже, вивчення чарівної казки на уроках української літератури в 5-у класі передбачає глибоку емоційну й інтелектуальну працю учнів. При цьому враховується рівень розвитку мислення й мови п'ятикласників, які необхідні для сприйняття української народної казки з урахуванням її жанрової специфіки й побудови. Культурологічний аспект під час вивчення чарівної казки вимагає культурологічного наповнення тексту та додаткової культурознавчої інформації, необхідної для вирішення поставлених завдань на уроці.

Література

1. *Афанасьев А.Н.* Предисловие ко второму изданию / Народные русские сказки А.Н.Афанасьева. – М.: Наука, 1985. – Т.1. – 511 с. – С.5–10.

2. *Гнатюк В.* Передмова до збірки народних казок «Баронський син в Америці» // Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість. – К.: Наукова думка, 1966. – С. 204–210.

3. Літературна енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю.І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 608 с.

4. *Никифоров А.И.* Сказка, ее бытование и носители // Русские народные сказки. Составила О.И. Капица. – М.-Л.: Гос.издат., 1930. – С.7–55.

5. *Померанцева Э.В.* Судьбы русской сказки / АН СССР. Ин-т этнографии им. Миклухо-Маклая. М.: Наука, 1965. – 220 с.

6. *Пропл В.Я.* Принципы классификации фольклорных жанров. – Советская этнография. – 1964. – № 4. – С. 147–154.

7. *Русова С.Ф.* Вибрані педагогічні твори / Упорядник, передм. О.В. Проскура. – К.: Освіта, 1996. – 303 с.

8. Словник української мови в 11 томах / Інститут мовознавства ім. О. Потебні // Голова ред. кол. І. Білодід. Т.4. К.: Наукова думка, 1973. – 760 с.

9. *Сухомлинський В.О.* Вибрані твор. В 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – К.: «Рад. школа», 1977. – 670 с.

10. *Токмань Г.Л.* Методика навчання української літератури в середній школі: підручник / Г.Л. Токмань. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.

11. Золота книга казок: Укр. нар. казки: для ст. шк. віку / Упоряд., передм. та приміт. Л.Ф. Дунаєвської; Іл. І.А. Вишинського; Худож. оформл. В.П. Вересюка. – К.: Веселка, 1990. – 431 с.:іл. (Золота б-ка учня).

12. *Ушинський К.Д.* Вибрані педагогічні твори: В 2-х т. Пер. з рос. / Ред. кол.: В.М. Столетов (голова) та інші. – Т. 2. – К.: «Рад. школа», 1983. – 359 с.

V. Bratko. Study of a Fairy Tale in the Cultural Context

Ways of fairy tale study in the cultural context at the Ukrainian Literature Classes in the 5-th form at secondary school are considered. It involves literary competence formation of students on the creative assimilation and understanding basis of the genre as the main traditions and cultural values keeper of the native people and other peoples of the world.

Key words: *cultural aspect, literature competence, fairy tale, cultural traditions, spiritual values.*